

TUTUSTU POHDI KESKUSTELE

Suomen taiteen tarina

LYHYTELOKUVAT

Kouluaineisto, opettajan materiaali

Ateneum on tuottanut kokoelmien klassikkoteoksista kolmetoista lyhytelokuvaa. Kukin elokuva esittelee yhden Ateneumin taideteoksen. Elokuvat näyttävät klassikot uudessa valossa: kamera poimii teoksen pinnasta yksityiskohtia, joita silmä ei muuten näkisi. Tutustakin teoksesta paljastuu näin paljon uutta. Kuvan lisäksi elokuvan kertoja ja rikas äänimaailma johdattavat kiehtovalle elämymatkalle Suomen taiteen tarinoihin.

Elokuvat on ohjannut **Terhi Amberla**, kuvauksesta vastaa Kansallisgallerian kuvaaja **Hannu Pakarinen** ja käsikirjoituksesta Ateneumin erikoistutkija **Anja Olavinen**. Museonjohtaja **Susanna Pettersson** on vastannut elokuvien tuotannosta ja teosten valinnasta lukuunottamatta ohjaajan valintaa, Otto Mäkilän teosta *Torni*.

Tämä aineisto on suunniteltu opettajien ja muiden lasten ja nuorten parissa työskentelevien aikuisten käyttöön. Aineistoa voi soveltaa eri ikäisille oppilaille ja sitä voi käyttää keskustelun pohjana yhteisen elokuvakokemuksen äärellä muissakin pienryhmissä, vaikkapa kirjastoissa tai perheen kesken. Suosittelemme elokuvien katsomista ennen museokäyntiä – voitte näin tutustua Ateneumin kokoelmanäyttelyn teoksiin jo etukäteen!

ATENEUM

Elokvien katselu ja tekijänoikeudet

Elokuvia voi katsella ja näyttää koulussa ja muissa ei-kaupallisissa yhteyksissä verkon kautta tästä aineistosta ja Ateneumin verkkosivuilta avautuvista linkeistä. Elokvien lataaminen omalle koneelle tai muille alustoille ei ole sallittua tekijänoikeudellisista syistä.

Voitte katsoa elokuvan tietokoneeseen yhdistetyltä näytöltä tai videoheittimen avulla heijastettuna kaittimien kera. Sen voi myös katsoa yksittäin omalta älypuhelimelta ja kuunnella kuulokkeilla. Elokuvia on myös mahdollista nähdä Ateneum-salissa järjestettävissä näytännöissä sekä pienille ryhmille soveltuvassa museon 2. kerroksen salissa numero 6.

Tutustu elokuvaan etukäteen ja valitse ryhmällesi sopiva elokuva tai elokuvat.

- Katsokaa elokuva yhdessä isolta näytöltä tai videoheittimen kautta. Keskustelkaa sitten elokuvasta esimerkiksi ehdotettujen kysymysten pohjalta.
- Lukio ja aikuisopiskelijat: Voitte halutessanne jakaa luokan ryhmiin. Jokainen ryhmä katsoo elokuvan tietokoneelta tai omalta puhelimeltaan kuulokkeilla ja keskustele sen jälkeen siitä pienryhmässään. Lopuksi kokoonnutaan vielä kaikki yhteen, jaetaan kokemuksia ja keskustellaan ehdotettujen kysymysten pohjalta.
- Elokuvaelämys tarvitsee aikaa ja rauhaa. Katsotehan elokuvan hiljaa lopputekstien päättymiseen asti. Keskustelu alkaa vasta elokuvan päättymisen jälkeen. Myöhemmin, tehtäviä tehdessä voitte käyttää myös pysäytyskuvia ja keskustella niiden äärellä.

Tästä elokuvaan

KYSYMYKSIÄ JA KESKUSTELTAVAA

Mitä pidit elokuvasta?

Millainen tunnelma elokuvassa oli?

Mitä elokuvasta jäi päällimmäisenä mieleen?

Vastasiko elokuva odotuksiasi vai yllättikö se jotenkin? Jos yllätti, mikä oli yllättävää?

Millaista elokuvan musiikki oli?

Millaisia kuvakulmia, rajauksia tai muita keinoja elokuvassa käytettiin?

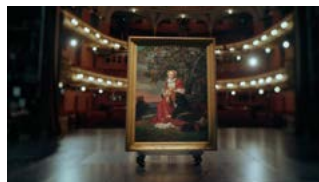
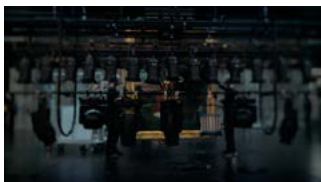

KUVATAIDE ELOKUVASSA

Kuvataide elokuvan aiheena on melko harvinaisen. Taideteosten kuvaaminen on elokuvalla aina haaste. Elokuvat ovat usein taiteilijaelämäkertoja, joissa dokumenttiaineisto on tukena ja syventää taiteilijakuvaa esimerkiksi valokuvien avulla.

Ateneumin lyhytelokuvien keskiössä ovat taideteokset. Vaikka myös taiteilijat ovat mukana kerronnassa, kuvaus keskittyy lähes yksinomaan teokseen – dokumenttiaineistoa ei nähdä. Kuvaukseen kannattaakin kiinnittää erityistä huomiota. Kun kamera pääsee hyvin lähelle teosta, se antaa harvinaisen mahdollisuuden tutkia taideteosta – sen tekniikkaa, siveltimenvetoja, värejä ja esitystapaa – erityisen tarkkaan.

- Keskittykää tarkkailemaan elokuvan värejä. Onko valkoinen valkoista, onko musta mustaa, vai löydätekö niistä sävyjä? Myös teoksen historiallisen maalausajankohdan tyyli vaikuttaa käytettyihin väreihin. Onko metsän vihreä vihreää? Voiko varjo olla violetti?
- Tutkikaa maalauksessa käytettyä tekniikkaa, joka näkyy parhaiten hyvin läheltä kuvatuissa kohdissa. Onko väriä levitetty paksuin kerroksin vai ohuelti? Tarkkaan piirtäen vai lennokkain vedoin?
- Tutustukaa yksittäin tai pienryhmissä elokuvan kuvaamaan teokseen etsimällä se Kansallisgallerian verkkosivuilta <http://kokoelmat.fng.fi/app>. Klikkaa kuva suuremmaksi ja selvitä teostiedot: teoksen tekniikka ja mitat. Mitä muita tietoja löydät sivulta?

ELOKUVAN RAKENNE

Elokuvan pääosassa on liikkuva kuva, mutta äänellä ja musiikilla on elokuvakerronnassa tärkeä rooli.

- Pysähtykää katsomaan tarkemmin elokuvan lopputekstejä. Tutkikaa, mitä eri toimijoita ja ammatilaisia on tarvittu elokuvan valmistumiseen.

Kuvaus

Elokuvan kuvaaja on yleensä ohjaajan tärkein työpari. Elokuva kertoo tarinansa kuvien avulla. Se, mitä kuvissa näkyy, miten rajattuna ja missä koossa, on tärkeää koko elokuvan kokemuksen kannalta. Vaihtamalla kuvakulmaa, rajauksia ja tarkennuksia voidaan saada aikaan erilaisia tunnelmia ja merkityksiä. Valaistus ja jälkikäsitteilyssä määriteltävät kuvien värit ja sävyt vaikuttavat tunnelmaan ratkaisevasti. Leikkauksella luodaan kerronnan rytmi.

- Valitkaa jokin still-kuva elokuvasta. Tarkastelkaa kuvaa ja keskustelkaa:
 1. Mitä näette kuvassa? Jos kuvassa on maisemaa, millainen tunnelma siinä on? Jos kuvassa on henkilöitä, miltä he näyttävät, mitä tekevät? Mitä he voisivat ajatella?
 2. Miten kuva on rajattu? Mitä löytyy kuvan keskeltä, entä reunoilta? Onko kuva joka kohdasta yhtä tarkka?
- Millainen kerronnan rytmi elokuvassa oli? Hidas vai nopea? Oliko rytmi miellyttävä vai häiritsevää?
- Katsokaa yksi elokuva (pituus n. 5 min) ensin kokonaan ilman ääntä. Keksittyä kuvaa ja sen kerronnan keinoihin ja yksityiskohtiin. Katsokaa elokuva sitten uudestaan äänen

kanssa. Miten kertojan, musiikin ja muun äänimaailman mukaantulo vaikuttaa katsomiskokemukseen?

Tarina

Valmiin elokuvan pohjana on käsikirjoitus, joka kuljettaa elokuvan tarinaa. Ateneumin lyhytelokuvien pääosassa ovat taideteokset. Niihin liittyy paljon tarinoita, joita on mahdollista viedä moniin eri suuntiin. Taideteoksista kertovissa elokuvissa liikutaan faktan ja fiktion rajapinnalla. Lopullinen käsikirjoitus on aina monien valintojen tulos. Teosten tekijät, taiteilijat, ovat usein erottamaton osa kertomusta.

- Millainen tarina elokuvassa nähtiin ja kuultiin? Oliko se surullinen, jännittävä, hauska, lohdullinen tai kenties pitkästyttävä? Kuvaile tarinaa omin sanoin ja keskustelkaa.
- Kuuluiko teoksen maalanneen taiteilijan ääni elokuvassa? Miten?
- Oliko taiteilijan elämäntarinalla ja/tai elämäntilanteella merkittävä rooli elokuvassa tai aikanaan itse taideteoksen synnyssä?
- Käsiteltiinkö elokuvassa yhteiskunnallisia kysymyksiä? Miten?
- Veikö elokuvan tarina aikamatkalle menneisyyteen? Jos, niin verratkaa tarinan kertomusta nykytodellisuuteen. Mikä on nykyisin toisin kuin ennen, entä ovatko jotkut asiat pysyneet ennallaan?
- Tarjosiko elokuvan tarina jonkin uuden näkökulman taiteeseen tai taiteen tekemiseen?
- Tarjosiko se uutta tietoa? Mikä uusi tieto tai asia jäi mieleen?

Äänimaailma

Elokuvan äänimaailma koostuu tavallisimmin puheesta, musiikista ja äänitehosteista. Puheen ilmeikkyyks, voima ja oikea rytmi tempaavat kuulijan mukaan tarinan käännteisiin ja ovat sisällön ymmärtämisen kannalta keskeisiä. Musiikki on hyvin tärkeä – se luo tunnelmia ja vahvistaa kuvan vaikutusta. Äänitehosteet tukevat kuvaa ja tarinaa. Esimerkiksi tuulen ääni voi kuulostaa uhkaavalta. Tulen ääni puolestaan on useimpien mielestä rauhoittava. Äänitehosteet tehdään tarkasti kukin erikseen ja liitetään jälkeenpäin elokuvaan.

- Pohtikaa, millainen musiikki luo elokuvaan jännittävän tunnelman. Entä millainen saa

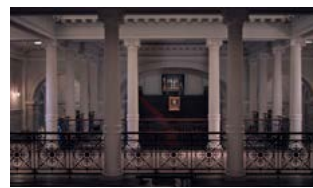
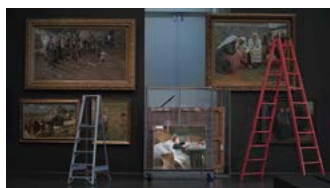
aikaan valoisan tai humoristisen tunnelman? Muistelkaa, millaista musiikki oli katsomassanne elokuvassa.

- Mitä erilaisia ääniä kuulitte elokuvassa? Miten ne vaikuttivat kokemukseen? Voitte katsoa elokuvan niin, että keskitytte nimenomaan äänitehosteiden tarkkailuun.
- Kuunnelkaa yksi elokuva ensin kokonaan ilman kuvaa. Millainen elämys silloin muodostuu? Toimiiko tarina pelkästään kuunneltavana kokemuksena? Katsokaa sitten elokuva normaalisti äänen kanssa. Vastasiko elokuva niitä mielikuvia joita kuunneltaessa syntyi? Mikä yllätti?

ELOKUVA JA TUNTEET

- Elokuva vie katsojaansa usein läpi erilaisten tunnetilojen. Miettikää ensin, mitä on tunne – mitä tunteita on olemassa? Mistä toisen ihmisen tunnetilan voi päätellä?
- Pohtikaa ja keskustelkaa, millainen äsken nähdyn elokuvan tunnelma oli kokonaisuutena. Miten kuvailisitte sitä? Oliko elokuva salaperäinen, hauska, tavallinen, surullinen, valoisa, rauhallinen, outo vai jännittävä? Tai jotain muuta? Tästä voi jokaisella olla eri mielipide!
- Keskustelkaa, millaisia erilaisia tunteita kävitte elokuvan aikana läpi. Tunsitteko iloa, ihastusta ja jännitystä tai kenties kenties surua ja myötätuntoa? Oliko elokuvassa jotain, joka kosketti?
- Pohtikaa vielä elokuvan ja taideteoksen mahdollisuuksia ja roolia tunteiden käsittelyssä. Jos olet surullinen, auttaako surullisen vai iloisen elokuvan tai taideteoksen näkeminen?
- Esittäkää luokallenne elokuvan herättämiin tunteisiin liittyen erilaisia kasvonilmeitä. Muut yrittävät arvata, mistä tunnetilasta on kyse.
- Katsokaa keskustelunne jälkeen elokuva vielä toiseen kertaan. Mitä uutta toinen katsomiskokemus sai aikaan?

Lopuksi:

ELOKUVAT – JA TEOKSET MUSEOSSA

Kun olet tuomassa luokkaasi/ryhmääsi Ateneumiin, katsokaa ennen museokäyntiä elokuva museossa esillä olevasta teoksesta.

- Pohtikaa, millainen taideteoksen katsomiskokemus on elokuvakameran kautta kuvattuna verrattuna siihen, että näkee teoksen paikan päällä museossa. Voiko elokuvakamera tuoda kokemukseen jotain lisää?
- Tutustukaa sitten museossa aitoon teokseen. Voitte myös tilata opastuksen kokoelmanäyttelyyn ja kertoa, mitä teoksia erityisesti haluatte nähdä. Millaista oli nähdä teos, josta olette nähneet elokuvan? Keskustelkaa museossa ja/ tai museokäynnin jälkeen koulussa. Mitä museolla on annettavaa verrattuna taideteoksesta kertovaan elokuvaan?

Tehtävä

Museossa, koulussa tai kotona: MIELEN MAISEMA

Valitse mieleinen taideteos kotiseutusi museosta, koulusta tai kotoa. Ota mukava asento – voitte istahtaa myös museosalissa lattialle, jos tilaa on. Katso teosta rauhassa ja anna sen vaikuttaa. ”Kuuntele” teosta: millaisia ääniä siinä voisi kuulua? Millainen musiikki teokseen sopisi? Sulje silmäsi. Millaisia kuvia teos tuo mieleesi? Kuuntele ja katsele teosta hiljaa mielessäsi silmät suljettuina. Kun olet valmis, avaa silmäsi ja keskity teokseen vielä hetken aikaa.

Voitte myös viedä tehtävän pidemmälle ja tehdä yhdessä valitsemaanne teokseen liittyen videon sekä toteuttaa siihen musiikin ja muun äänimaailman.

Kouluaineiston suunnittelu: Anja Olavin

Still-kuvat elokuvista: Kansallisgalleria / Hannu Pakarinen

Graafinen suunnittelu: Oona Virtanen

Käännökset: Tapani Ritamäki suomi-ruotsi, Mike Garner suomi-englanti

Kouluaineistossa käytetyt lähteet:

Marjo Kovanen ja työryhmä: *Elokuvakasvatuksen opas, Koulukino 2013*

Koulukinon oppimateriaalit <http://www.koulukino.fi/etusivu>

Alexander Lauréus
Tulipalo yöllä
talonpoikaistalossa
1809

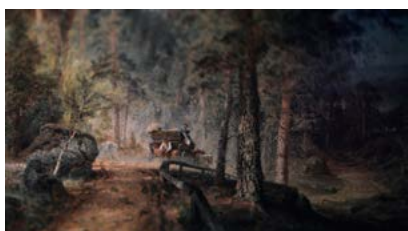
Eero Järnefelt
Kaski (Raatajat
rahanalaiset)
1893

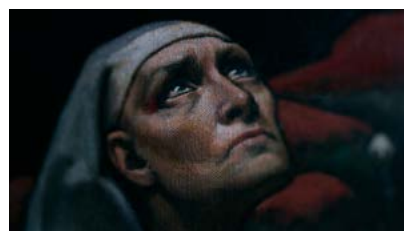
Robert Wilhelm Ekman
Pentti Lyytinen
lukee runojaan
savolaisessa pirtissä
1848

Ellen Thesleff
Omakuva
1894-1895

Werner Holmberg
Maantie Hämeessä
(Helteinen kesäpäivä)
1860

Akseli Gallen-Kallela
Lemminkäisen äiti
1897

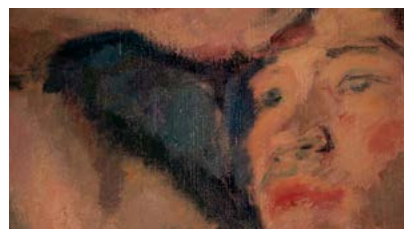
Erik Johan Löfgren
Eerik XIV ja Kaarina
Maununtytär
1864

Hugo Simberg
Iltta kohti
1913

Ferdinand von Wright
Taistelevat metsot
1886

Magnus Enckell
Heräävä fauni
1914

Albert Edelfelt
Pariisin
Luxembourgin
puistossa
1887

Otto Mäkilä
Torni
1950

Helene Schjerfbeck
Toipilas
1888